ГАЙД · ПОШУК ДЖЕРЕЛ

Легальний доступ до платних наукових статей

Алгоритм для ситуації, коли потрібна стаття закрита платним доступом. Він підходить для студентів і аспірантів, зокрема для тих, хто навчається дистанційно, перебуває за кордоном або тимчасово не має доступу до бібліотеки свого закладу.

Для кого	Час на одну статтю	Усередині
бакалаври, магістри, аспіранти	**5–15 хвилин**	**алгоритм, таблиці, шаблони листів**

01 Одна стаття існує в кількох версіях

02 Алгоритм пошуку: сім кроків

03 Доступ через заклад освіти

04 Лист автору: шаблони

05 Чого уникати

06 Перевірка джерела перед цитуванням

1 Одна стаття існує в кількох версіях

Платний доступ зазвичай закриває лише остаточну видавничу версію статті. Автори часто викладають раніші версії тієї самої статті у відкритих репозитаріях, і видавці це дозволяють. Тому шукати варто не «статтю», а будь-яку з її легальних версій.

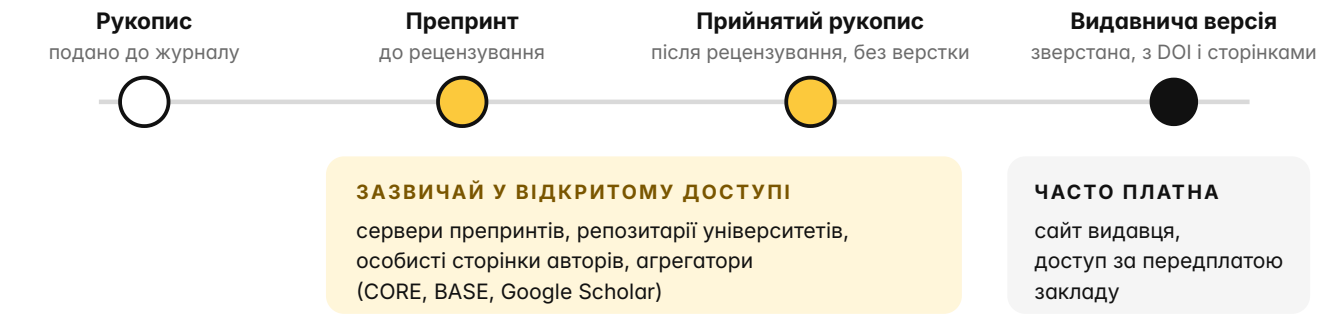

Рис. 1. Життєвий цикл статті. Жовтим позначено версії, які найчастіше вдається знайти легально і безкоштовно.

Версія	Чим відрізняється від видавничої	Як із нею працювати
Препринт	Текст до рецензування. Висновки, цифри й навіть назва можуть змінитися.	Якщо статтю вже опубліковано, звірте з видавничою версією кожну цитату і кожну цифру, яку берете. Неопублікований препринт описуйте саме як препринт із назвою сервера.
Прийнятий рукопис (author accepted manuscript)	Зміст збігається з опублікованим, але немає верстки і сторінок журналу.	Бібліографічний опис давайте за опублікованою версією. Номери сторінок з рукопису не беріть: вони не збігаються з журнальними.
Видавнича версія (version of record)	Остаточний текст із DOI, томом, номером і сторінками.	Основна версія для цитування.

2 Алгоритм пошуку: сім кроків

Кроки впорядковано від найшвидших до найповільніших. На практиці більшість статей знаходиться на перших трьох кроках, тому до бібліотечних запитів і листів автору доходять рідко.

Перші чотири кроки виконуються за кілька хвилин і без реєстрації.
Кроки 6 і 7 варто запускати паралельно, якщо стаття потрібна до певної дати.

Рис. 2. Послідовність пошуку легальної копії статті та орієнтовний час на кожен крок.

Крок 1. Знайдіть DOI

- [ ] **Шукайте DOI на сторінці статті або в Crossref** (search.crossref.org) за назвою. DOI є унікальним ідентифікатором статті, і за ним інструменти відкритого доступу знаходять усі її версії.
- [ ] **Перевірте, що DOI відкривається** через https://doi.org/ і веде саме на цю статтю. Помилки в DOI трапляються навіть у списках літератури опублікованих статей.
- [ ] **Якщо DOI немає,** переходьте до кроку 3 і шукайте за точною назвою в лапках. Для українських видань без DOI одразу перевірте сайт журналу: більшість фахових журналів в Україні працюють у відкритому доступі.

Крок 2. Unpaywall

- [ ] **Встановіть розширення Unpaywall** для Chrome або Firefox. На сторінці статті воно показує зелений значок, якщо десь існує легальна відкрита версія, і веде на неї одним кліком.
- [ ] **Без розширення** вставте DOI на сайті unpaywall.org. Сервіс перевіряє репозитарії, сервери препринтів і сайти видавців.

Крок 3. Google Scholar

- [ ] **Натисніть «Усі версії» (All versions)** під результатом пошуку. Тут часто є копія з репозитарію університету автора, навіть коли основне посилання веде на платну сторінку.
- [ ] **Дивіться на позначку [PDF] праворуч** від результату: це пряме посилання на відкриту копію.
- [ ] **Налаштуйте бібліотечні посилання:** «Налаштування» → «Посилання на бібліотеки» → назва вашого закладу. Якщо заклад передплачує видання, біля результатів з'явиться посилання на повний текст через бібліотеку.

Крок 4. Агрегатори відкритого доступу

- [ ] **CORE** (core.ac.uk) збирає повні тексти з тисяч репозитаріїв університетів і серверів препринтів.
- [ ] **BASE** (base-search.net) шукає в метаданих відкритих репозитаріїв і дозволяє відфільтрувати лише документи з відкритим доступом.
- [ ] **DOAJ** (doaj.org) містить лише журнали повністю відкритого доступу. Його зручно використовувати, коли шукаєте не конкретну статтю, а джерела з теми.

Крок 5. Препринти і репозитарії

Галузь	Де шукати
Фізика, математика, комп'ютерні науки	arXiv
Економіка, право, менеджмент	SSRN, RePEc (IDEAS)
Біологія, медицина	bioRxiv, medRxiv, Europe PMC
Психологія, соціологія, освіта	PsyArXiv, SocArXiv, EdArXiv (на платформі OSF Preprints)
Міждисциплінарні	Zenodo, Research Square, OSF Preprints
Українські дослідження	репозитарії ЗВО (здебільшого на DSpace або EPrints), «Наукова періодика України» на сайті НБУВ, сайти фахових журналів

- [ ] **Перевірте репозитарій університету автора.** Запит «[прізвище автора] repository» або назва статті плюс назва університету часто дає прийнятий рукопис, який університет зобов'язав автора викласти.

- [ ] **Шукайте дисертації на сайтах закладів.** Дисертації доктора філософії оприлюднюють на сайті закладу перед захистом, а в них часто є розширена версія результатів, опублікованих у статтях.

3 Доступ через заклад освіти

Українські заклади вищої освіти і наукові установи мають кілька безоплатних для користувача доступів, про які студенти часто не знають. Доступ відкривається через заклад, тому перше питання варто поставити бібліотеці свого закладу.

Ресурс	Що дає	Важливо знати
Research4Life	Повні тексти журналів і книг провідних видавців. Для українських закладів доступ продовжено до кінця 2027 року.	Вхід за обліковим записом закладу, який видає бібліотека. Особисто студент не реєструється.
Scopus, Web of Science	Пошук, анотації, цитування, метрики журналів. Доступ закладам продовжено на 2026 рік.	**Повних текстів ці бази не містять.** Вони допомагають знайти статтю і перевірити журнал, а текст відкривається лише тоді, коли заклад передплачує конкретне видання.
Консорціум EIFL-Україна	Ліцензовані наукові ресурси кількох десятків видавців для закладів-учасників.	Перелік ресурсів різний для різних закладів. Шукайте його на сторінці бібліотеки «Бази даних» або «Електронні ресурси».
Віддалений доступ	VPN або проксі бібліотеки, кнопка «Access through your institution» на сайтах видавців.	Працює з-за кордону. Якщо такої послуги немає, бібліотека може надіслати скан статті через електронну доставку документів.
Міжбібліотечний абонемент, ЕДД	Копія статті з фонду іншої бібліотеки.	Займає від кількох днів, тому запит варто подавати паралельно з кроками 5 і 7.

ЯКЩО ВИ ЗА КОРДОНОМ АБО ЗМІНИЛИ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

- Український заклад зберігає за вами доступ до своїх ресурсів незалежно від того, де ви перебуваєте. Попросіть у бібліотеки інструкцію для віддаленого входу.
- У багатьох країнах читацький квиток публічної або університетської бібліотеки дає віддалений доступ до наукових баз. Його зазвичай оформлюють за документом про місце проживання.
- Якщо ви тимчасово навчаєтеся в закордонному університеті за програмою мобільності, користуйтеся його бібліотекою: на час навчання ви маєте такі самі права, як і місцеві студенти.

4 Лист автору

Автори майже завжди мають право надіслати копію своєї статті для особистого наукового використання, і більшість відповідає на такі листи. Адресу автора-кореспондента вказано на

першій сторінці статті або на її сторінці на сайті журналу. На ResearchGate для цього є кнопка «Request full-text».

ШАБЛОН АНГЛІЙСЬКОЮ

Subject: Request for a copy of your article

Dear Dr Surname ,

I am a Master's student at University , working on topic in 5–7 words . Your article " Title " (Journal, year, DOI) is directly relevant to my thesis chapter on ... , but I have no access to it through my library.

Could you please share a copy for my personal research use?

Thank you for your time.
Kind regards,
Name Surname

ШАБЛОН УКРАЇНСЬКОЮ

Тема: Прохання надіслати копію статті

Шановний пане / пані Ім'я По батькові !

Я магістрант(ка) назва закладу , досліджую тема у 5–7 словах . Ваша стаття « Назва » (журнал, рік, DOI) безпосередньо стосується розділу роботи про ... , але бібліотека мого закладу не має до неї доступу.

Чи могли б Ви надіслати її копію для мого особистого наукового використання?

Дякую за Ваш час.
З повагою,
Ім'я Прізвище

- [ ] **Одна конкретна стаття в одному листі.** Прохання надіслати «все, що є з теми», зазвичай лишається без відповіді.
- [ ] **Пояснення, навіщо потрібна стаття,** вміщується в одне речення. Так автор бачить, що лист написала людина, а не розіслав бот.
- [ ] **Нагадування** через 7–10 днів допустиме одне. Якщо відповіді немає, напишіть співавтору.

5 Чого уникати

РИЗИКОВАНО	ЧОМУ І ЩО НАТОМІСТЬ
Завантаження з «тіньових» бібліотек	Це порушення авторського права, а походження і цілісність файлу ніхто не гарантує. Використовуйте кроки 2–7: вони дають легальну копію майже в усіх випадках.
Чужий логін до бібліотеки або купленого акаунта	Видавці блокують доступ цілому закладу, якщо фіксують масове завантаження з одного облікового запису. Запитуйте власний доступ у бібліотеці.
Цитування статті за анотацією або за резюме, згенерованим ШІ	Анотація не містить методики й обмежень дослідження. Резюме, згенероване ШІ, може приписати автору твердження, якого в статті немає. Цитуйте лише те, що прочитали в тексті.

Посилання на препринт, коли вже вийшла остаточна версія	Рецензент або науковий керівник сприйме це як неуважність. Перевірте на сторінці препринту, чи не з'явилося посилання на опубліковану версію.

6 Перевірка джерела перед цитуванням

Знайдений текст ще треба перевірити, перш ніж додавати його до списку джерел. Перевірка займає 2–3 хвилини на одне джерело.

- [ ] **Версія визначена.** Ви знаєте, що читаєте: препринт, прийнятий рукопис чи видавничу версію (див. таблицю в розділі 1).
- [ ] **Статтю не відкликано.** Відкликання (retraction) позначається на сторінці статті у видавця і в Crossref, куди інтегровано базу Retraction Watch. Копія з репозитарію такої позначки може не мати.
- [ ] **Журнал не має ознак хижацького видання:** рецензування за кілька днів, публікація будь-якої тематики, розсилки із запрошеннями, невідповідність заявленої індексації реальній. Індексацію перевіряйте безпосередньо в Scopus Sources або Master Journal List (Web of Science), а не на сайті журналу.
- [ ] **Бібліографічний опис узято з видавничої версії:** автори, рік, назва, журнал, том, номер, сторінки, DOI.
- [ ] **Цифри і цитати звірено,** якщо ви працювали з препринтом.
- [ ] **Для нормативних актів наведено чинну редакцію** з офіційного джерела (для України це zakon.rada.gov.ua), а не копію з довідкового сайту.

КОРОТКО

DOI → Unpaywall → «Усі версії» в Google Scholar → CORE і BASE → препринти і репозитарії → бібліотека закладу → лист автору. Сім кроків дають легальну копію майже будь-якої статті. Вона перевірена, придатна для цитування і не створює ризиків для вас і вашого закладу.

Матеріал актуальний станом на листопад 2026 року. Нормативні вимоги періодично змінюються: перед поданням документів звіряйте їх з чинними редакціями й правилами свого закладу.